

Biblioteca și cititorii

Prep. univ. Cristina Popescu

Accesul la informație, la știință și la cultură sunt drepturi fundamentale ale omului, care împreună cu dreptul la educație sunt recunoscute peste tot în lume ca elemente cheie ale unei dezvoltări durabile a umanității și a progresului economic și social.

(Conferința IFLA, Copenhaga, 1997)

Abstract. *The author of the report emphasizes the important role played by an expert librarian, in a place that is not a mere house of culture, but also a temple of the most efficient communication between the readers and those who create or spread the books. Except that, this relationship must be mediated by the most modern means of information, which can help a reader to the related to the latest discoveries.*

Regarding these issues there are more other topics discussed by the author: the nature of the reading – phenomenon; the nature of the services destined to satisfy the reading – needs/necessities; the guarantee of the public's access to information.

O bibliotecă nu este un depozit inert, o comoară înghețată de valori nebănuite cuprinse sau expuse sistematic în rafturi, un templu babilonic care s-a înălțat de la unicatele manuscriselor, incunabilelor legate în lanțuri pentru a nu fi prădate în Evul Mediu, până la milioanele de exemplare, pe care le numără acum orice mare instituție similară din lume. O bibliotecă este un templu al lecturii, al discursului în tovărășia celor mai de seamă spirite ale culturii universale, de la îndepărtata Antichitate până la ultimii contemporani.

Biblioteca trebuie să fie un for de comunicare între cititori și aceia care creează sau pun în circulație cărțile.

Bibliotecarul este un element stimulator, care nu se mărginește a fi numai un custode al depozitului de gândire și artă, ci caută să fie un difuzor al culturii ce sălășluiește în incinta instituției cărților. El este un sacerdot al culturii cărții și nu poate fi decât un intelectual foarte informat și dinamic. El nu este un funcționar pasiv, ci un factor stimulator, care caută, cu orice prilej, să pună în mișcare cartea. El este un îndrumător al cititorului începător pe care îl poate modela prin sfaturile sale, în procesul evolutiv al lecturii, având mereu în fața ochilor, poate cea mai cuprinzătoare definiție a actului magic al lecturii, pe care a dat-o cronicarul român Miron Costin: *...că nu iaste altă mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă, decât cetitul cărților...* Bibliotecarul trebuie să ducă o muncă într-adevăr diferențiată în raport cu profilul bibliotecii sale și al cititorilor care o frecventează. Corelând structura fondului de publicații cu setea și necesitățile de lectură ale cititorului, bibliotecarul utilizează cele mai variate modalități de activare specifică, totdeauna determinate de voința dezvoltării armonioase a personalității umane. Aria lui de investigație trebuie să fie servită de cele mai moderne metode și mijloace ale informării, grație cărora el trebuie să poată pune la îndemâna cititorului ultimul document, ultima cercetare.

Un bibliotecar trebuie să fie el însuși un mare, un pasionat cititor.¹

El trebuie să aibă permanent în vedere faptul că primirea cititorilor reprezintă o componentă esențială a muncii bibliotecarului, pentru că de modul în care cititorii sunt primiți depind numeroși factori legați de bunele raporturi ale bibliotecii cu utilizatorii săi. În relația cu cititorii este extrem de important aspectul uman. O bibliotecă, chiar cu acces liber, dar fără bibliotecar este tristă și rece.

Dialogul cu cititorii este un lucru de care trebuie să se țină seama în permanență. Primul contact are o importanță deosebită pentru că acesta contribuie la fixarea imaginii bibliotecii în spiritul noului beneficiar. O primire proastă are efecte dezastruase și de lungă durată. Pentru o bună primire a cititorului nu există reguli, ci exigențe umane. Bibliotecarul trebuie să dovedească tact, să cunoască psihologia cititorului, să fie discret, să aibă disponibilitatea și calmul de a-l asculta pe acesta. Este ideal să se dispună de un spațiu dedicat primirii și orientării cititorilor, unde să se afle în permanență un bibliotecar.

---

¹ Alexandru Balaci, *La o mare sărbătoare a cărții*, în: *Biblioteca*, an III, nr. 1-2, 1992, p. 10-11.

Serviciile culturale în general, serviciile de lectură, mai ales, prin finalitățile lor educative, satisfac nevoi și aspirații ale indivizilor și grupurilor sociale în perspectiva devenirii umane.

Încă din perioada tranziției, natura fenomenului lecturii se modifică profund. În primul rând se modifică cerințele de lectură ale cititorilor, ca efect al nevoilor lor sociale, economice, civice, spirituale. Se impune revitalizarea rolului bibliotecii, ca instrument important al dezvoltării umane. Mutațiile din domeniile economic și social se reflectă și la nivelul beneficiarilor serviciilor de lectură. Acești beneficiari vor fi reprezentați, din ce în ce mai mult de adulți de toate vârstele. Cerințele reconversiei forței de muncă, în condițiile economiei de piață, solicitând formare profesională continuă, abilitază lectura ca necesitate în orice moment al vieții active a indivizilor.

În al doilea rând se modifică natura serviciilor menite a satisface trebuințele de lectură. La cererile individuale și foarte diferențiate ale beneficiarilor, ele vor trebui să ofere răspunsuri individualizate.²

Un lucru important, direct legat de protecția culturii scrise, deopotrivă a producătorilor și a consumatorilor, este completarea colecțiilor, care se confruntă cu numeroase probleme: alocațiile bugetare nu sunt puse de acord cu evoluția prețurilor, sistemul de informare anticipativă ca și cel de difuzare sunt deficitare; modalitățile de plată exclusiv prin virament fac dificilă procurarea publicațiilor și cărților ce se desfac cu bani cash; sistemul de anticariat se pulverizează într-o multitudine de inițiative private, la prețuri necontrolate și în absența unor spații comerciale de profil, care să permită fluența informării, contactul ritmic și completarea retroactivă coerentă; alocațiile valutare pentru procurarea de cărți din import sunt în continuă scădere, nepermițând o viziune științifică și proiectivă în acest sens. Sunt aspecte asupra cărora compartimentele de specialitate din ministerele de resort ar trebui să mediteze, după cum serviciile metodice ale marilor biblioteci ar trebui să întreprindă studii de diagnoză și variante de programe pe care să le pună la dispoziția factorilor de decizie.

Al doilea aspect ce trebuie avut în vedere este asigurarea accesului publicului la publicații. și aceasta comportă două planuri: cel fizic și cel informațional. O simplă observație arată că aflusul de public în sălile

---

² Maria Moldoveanu, *Obsolență și inovație : un model de analiză a serviciilor de lectură*, în: *Biblioteca*, an III, nr.1-2, 1992, p. 22-23.

bibliotecilor a crescut spectaculos în ultima vreme, determinat, în primul rând, de creșterea prețurilor la cărțile noi, căreia fondurile alocate nu-i pot face față, dar și de așezarea învățământului pe alte baze, studiul individual câștigând în pondere. Au contribuit la aceasta, de bună seamă, și extinderea rețelei universitare în localități în care baza de informare o dețin, deocamdată, bibliotecile publice, interesul firesc față de o anumită literatură din fondurile tradiționale, până de curând inaccesibilă, ca și de cartea străină care, prin donații, dar și prin achiziții directe, a intrat masiv în colecțiile bibliotecilor, mișcarea profesiilor, diversificarea opțiunilor politice, implementarea economiei de piață, toate presupunând studiu și informare la zi. Însă capacitățile de primire ale bibliotecilor au rămas aceleași, ajungându-se în unele biblioteci la uluitorul și alarmantul indice de utilizare a unui loc la sala de lectură de patru. Nici depozitele și secțiile cu acces direct la raft nu mai fac față pentru o conservare corespunzătoare și o sistematizare funcțională a noilor achiziții.³

Mircea Eliade scria: „*Cetim ca să trecem examene (deci lectura studiu), ca să omorâm timpul (deci lectura de loisir) sau cetim din profesione (deci lectura informativă). Lectura ar putea fi un mijloc de alimentare spirituală continuă, nu numai un instrument de informație sau de contemplație*“.⁴

La câteva decenii după marele scriitor, Pamela Sence Richards, de la Rutgers University (SUA), afirma, în comunicarea *Lectura și cercetarea lecturii în SUA în sec. XX*, că cercetarea este concentrată în SUA pe demonstrarea avantajelor lecturii față de alte forme de recreere și pe dezvoltarea metodologiei de a măsura efectul lecturii. Lectura și educația au fost componente vitale ale succesului industrializării și afacerilor.

Cele mai importante tendințe negative în lectura curentă din SUA sunt, în viziunea cercetătoarei americane:

Bărbații par să fie abandonați lecturii ca activitate de loisir;

Lectura recreațională este în descreștere printre tinerii americani de ambele sexe;

Lectura-înțelegere, abilitatea de a înțelege complex scrisul material a scăzut dramatic.

---

³ Ioana Lupu, *Biblioteca publică - instituție de protecție socială în domeniul culturii*, în: *Biblioteca*, an III, nr. 1-2, 1992, p. 16-17.

⁴ Ioana Tăutu, *Carte - lectură - bibliotecă în concepția lui Mircea Eliade (I)*, în: *Biblioteca*, an III, nr. 3-4, 1992, p. 42-43.

Lectura ocupă un loc important la tinerii cu un nivel de școlarizare ridicat, însă ea este strâns legată de opțiunile pentru mass media. Peste 80% dintre subiecții unei anchete, cu vârste cuprinse între 12 - 13 ani, se expun zilnic la TV. Acest procentaj scade în timp și crește din nou după vârsta de 21 ani. Tinerii germani manifestă interes pentru casete, computere, video, jocuri electronice și le folosesc pentru a se diferenția de copiii și adulții. De aceea, subliniază Ilona Glashoff, de la Hamburg Offentliche Bucherailen, bibliotecarii trebuie să accepte că lectura este una dintre multele activități posibile ale tinerilor.

O concluzie importantă este că accesul la o colecție diversă și mare din bibliotecă este unul din elementele esențiale în încurajarea copiilor să citească ca și faptul că motivația lecturii este determinată de cunoașterea acelor cărți care au un rol modelator asupra comportamentului. Există o relație directă între modul cum este stimulată motivația lecturii în școală și opțiunile pentru lectură ale elevului.⁵

Cartea, ca element component al culturii unei națiuni, face parte din acele bunuri a căror valoare se definește prin relația ei cu publicul (utilizatorul).

Dintr-un studiu recent, privitor la preferințele consumatorilor de lectură - studenți, a reieșit faptul că prioritatea lor numărul unu în satisfacerea unor necesități este cumpărarea unei cărți (44,5%), în timp ce celelalte, vizionarea unui spectacol (21%), cumpărarea unui disc (12%) ș. a. sunt procentual departe de prima. Reiese de aici faptul că studentul român pune opțiunea valorică spirituală cu mult mai mult înaintea celei materiale, de subzistență. Aceasta îi face pe bibliotecari să spere că, dacă oferta de servicii va fi adecvată nevoilor tinerilor și nu numai lor, dacă se cunoaște motivația opțiunii pentru carte și purtători de informații, instituția bibliotecară va fi tot mai căutată.

Biblioteca și bibliotecarul își unesc forțele, la modul responsabil, determinant, spre a oferi cititorului servicii de informare în concordanță cu nevoile acestuia, cu tradiția și cu valorile noastre perene.

Actuala politică de achiziții nu mai este cea de dezvoltare cu orice preț a colecțiilor, ci cea a satisfacerii cu orice preț a solicitărilor membrilor comunității servite. S-a început structurarea unui sistem de canale pentru atragerea spre bibliotecă a informației, iar apoi pentru prelucrarea și oferirea ei celor care au nevoie de ea. Aproximarea

---

⁵ Constantin Schifirneț, *Lectură și cititor*, în: *Biblioteca*, an III, nr. 1-2, 1992, p. 48-50.

bibliotecii de potențialii utilizatori și modalitățile de atragere a acestora sunt politici care se practică prioritar.

Însumând realizările și evaluând critic greșelile, bibliotecarii profesioniști români își stabilesc priorități în structurarea viitorului, fie el mai apropiat sau mai îndepărtat.

Între numeroasele programe naționale cele mai importante sunt:

1. Informatizarea proceselor de bibliotecă:

a) achiziția de soft și hard pentru bibliotecile județene și realizarea, în marile biblioteci, a accesului utilizatorilor la bazele de date în sistem automatizat;

b) extinderea rețelei informatizate la nivel local, în municipii, orașe și comune;

c) după anul 2000, extinderea acestei rețele în plan național și legarea marilor centre bibliotecare la INTERNET.

2. Formarea și dezvoltarea profesională a bibliotecarilor prin organizarea unor cursuri speciale modulare pentru managerii și celelalte categorii de bibliotecari din bibliotecile publice, cu sprijin european.⁶

O persoană care știe cum să se informeze, fie ea bibliotecar, fie ea beneficiar, este cineva care:

- recunoaște necesitatea informării;
- își dă seama că informația exactă și completă este baza luării unor hotărâri inteligente;
- identifică sursele potențiale de informații;
- elaborează strategii reușite de investigare;
- are acces la surse de informații, incluzând tehnologii computerizate și alte tipuri de tehnologii;
- evaluează informația;
- organizează informația pentru utilizări practice;
- integrează noua informație într-un stoc de informații deja existente;
- utilizează informația în gândirea critică și la rezolvarea problemelor.

O astfel de persoană știe cum să învețe, deoarece știe cum este organizată informația, cum s-o regăsească și cum s-o utilizeze în așa fel încât ceilalți să poată învăța de la ea.⁷

---

⁶ Traian Brad, *Schimbări esențiale în bibliotecile publice din România după 1989*, în: *Revista Bibliotecii Naționale*, an III, nr. 2, 1997, p. 17-19.

⁷ Susan Christine Bruce, *Portrait of an information literate person*, în: *HERDSA News*, Griffith University, Lewisham, vol. 16, nr. 3, Nov. 1994, p. 9-11.

În prezent, o singură bibliotecă sau, mai exact, fondul de publicații al unei singure biblioteci nu mai are capacitatea de a răspunde exigențelor cercetătorului. Bibliotecarul tradițional susține adesea că biblioteca lui conține tot sau aproape tot ce este necesar și nu mai este nevoie de altceva, o asemenea credință regăsindu-se la biblioteci importante precum cele de la Harvard - una din cele mai mari și Yale și chiar la British Museum - care susțin că cercetătorul poate găsi în biblioteca respectivă tot materialul de care are nevoie.⁸

Într-o încercare de definire a „bibliotecii anului 2000“, J. H. Saltzer arată câteva atribute ale bibliotecii. Fondul de documente (cărți, manuscrise, partituri, hărți geografice etc.) este în același timp **selectiv** (nu orice se scrie se publică și nu tot ce se publică se colecționează în bibliotecă), **persistent** (destinat păstrării / arhivării pe o perioadă cât mai îndelungată) și **destinat folosirii** de către public (fie acesta nerestricționat sau aparținând anumitor categorii, cu grade diferite de acces în funcție de caracterul bibliotecii). La rândul lor, bibliotecarii au ca sarcină, nu numai colectarea, întreținerea și gestionarea fondului de carte, dar și asistarea cititorilor, deosebindu-se, prin aceasta din urmă activitate, de colecționare. În cazul bibliotecilor publice, -colecțiile logice (cataloge, indexuri etc.) depășesc colecțiile fizice. Caracterul partajat al bibliotecii, rațiuni economice și chiar spațiul fizic limitat de depozitare au condus la această stare de fapte, iar dezvoltarea recentă a comunicațiilor a amplificat fenomenul.⁹

Luând în discuție și actuala problemă a informatizării bibliotecilor (beneficiind de experiența B.C.U. București, prima bibliotecă integral informatizată) trebuie menționat că una din problemele cu care se confruntă orice OPAC, importantă datorită confuziilor care apar, este eșecul căutării, tradus prin discrepanța dintre conținutul catalogului informatizat și răspunsul acestuia la cererea de informare: informația există, este cuprinsă în catalog, dar utilizatorul nu ajunge la ea.¹⁰

Foarte puțini utilizatori dezvoltă interogarea într-un mod interactiv, parcurgând vedetele de subiecte sau legând alte puncte de acces, ca, de

⁸ A. O. Kouwenhoven, *Cred că un bibliotecar trebuie să fie inteligent și activ, să ajungă să asimileze tendințele noi, moderne ale biblioteconomiei...*, în: *Biblioteca*, an III, nr. 3-4, 1992, p. 20-22.

⁹ Traian Brad, *Op. cit.*

¹⁰ Robert Coravu, *Surse ale eșecului căutării în catalogul online*, în: *Buletin ABIR*, vol. 8, nr. 2, 1997, p. 43-45.

exemplu, indicii de clasificare. Ei nu încearcă opțiunile și tacticile puse la dispoziția lor, ci au tendința să selecteze prima opțiune apărută în meniu.

Majoritatea acestora nu fac căutare exhaustivă. Când au găsit una sau două referințe, ei își iau cărțile și nu-și mai continuă căutarea.

Chestionarele indică faptul că aproximativ 25% nu găsesc ceea ce caută, 50% găsesc parțial și 25% găsesc tot ceea ce caută, ba chiar mai mult. Ceea ce înseamnă că, în ciuda interactivității cataloagelor online, interacțiunea nu prea funcționează. Utilizatorii trebuie mai întâi să se adapteze sistemului. și, odată depășită problema inițială a accesului, ei nu au mijloace ca să-și îmbunătățească sau să dezvolte primul lor rezultat.

„Pentru profesie este extrem de important să poată demonstra colectivității pe care o servește și societății în ansamblu că informația oferită de un specialist este consistentă, cuprinzătoare, la zi. Este important ca societatea să conștientizeze că numai un specialist poate furniza într-adevăr informația de care are nevoie.”¹¹

---

¹¹ Doina Banciu, *Abordarea profesiei de bibliotecar și documentarist într-o nouă strategie*, în: *Revista Bibliotecii Naționale*, an III, nr. 2, 1997, p. 20.